Horváth Jenő

Van új kormánya Olaszországnak: Enrico Letta nagykoalíciós kabinetje

Egyre nehezebb számon tartani, hogy Európában hány kormányt is sodort el az immár ötödik éve tartó gazdasági válság. Csak Olaszországban kettőt: Silvio Berlusconiét (2011. november) és Mario Montiét (2012. december). Amikor megbukott a Monti-kormány még nem járt le a 2008-ban választott parlament mandátuma, a pártok azonban kísérletet sem tettek arra, hogy új kormány összehozásával próbálkozzanak. A köztársasági elnöknek nem maradt más választása, mint a parlament idő előtti feloszlatása és a választások előrehozatala. A 2013. február 24–25-i választások eredményei azonban még bonyolultabbá tették a kormányzati válság gondját – csaknem két hónappal a választások után és Itáliának még mindig nem volt kormánya. Úgy látszott, hogy tényleg kormányozhatatlan lesz az ország. A parlament még csak megalakult, a választásokon legtöbb mandátumot szerzett pártszövetség vezetőjének, Pier Luigi Bersaninak nem sikerült azonban a kormányalakítási próbálkozása. Normális helyzetben ilyenkor a köztársasági elnök új választásokat ír ki. Giorgio Napolitano azonban nem tehette ezt, mert az alkotmány szerint hivatalának utolsó félévében ehhez nincs joga. Immár a köztársasági elnökválasztás vált a sürgetőbb feladattá. Ez is kilátástalannak látszott, a hatodik szavazási forduló előtt – miután Bersani és Berlusconi megállapodott Napolitano jelölésében és a két pártvezető „biztató

ígéreteket és kötelezettségvállalásokat” tett – a 88 éves Napolitano belegyezett, hogy újraválasszák. Meg is történt, s megnyílt az út a kormányalakítás felé is.

2013. április 28-án a Quirinale palotában letette az esküt az Enrico Letta miniszterelnökségével megalakult új nagykoalíciós kormány. (Az eskütétel alatt egy merénylő a miniszterelnöki palota előtt – ma még tisztázatlan céllal – lövöldözni kezdett, súlyosan megsebesített két posztoló carabinierit.) Április 29-én a Letta-kormány bizalmat kapott a képviselőházban, 30-án a szenátusban is. Ezzel lezárult az olasz politikatörténet egyik leghosszabb kormányválsága.

Kicsoda Enrico Letta?

Az új olasz miniszterelnök 1966-ban született Pisában. (Apja matematika-professzor, akadémikus.) Letta nemzedékének már gyermekkorában mindennapi közege volt a jóléti társadalom és az európai integrációba illeszkedett Olaszország. Stasbourgban járt általános iskolába, egyetemista korában az első olasz Erasmus-ösztöndíjasok között volt (1987). Diplomája után a Pisai Egyetemen európai jogi és politológia doktoriskolájában (Szent Anna Kollégium) PhD-fokozatot is szerzett, és közben politizálni is elkezdett: 1991 és 1995 között a Fiatal Európai Kereszténydemokraták szövetségének elnöke. Kezdetben elsősorban szakmai karrierjét építette: kutató a kereszténydemokrata tudós és többszörös miniszter Beniamino Andreatta agytrösztjében. (Letta a szakmai, tudományos munkásságát később is folytatta, eddig kilenc szakkönyvet írt az Európai Unióról – valamennyi nagy kiadónál jelent meg.) Mégis egyre inkább politikus és állami tisztségviselő: 1996–1997-ben az Olasz Néppárt helyettes főtitkára, mellette az euró bevezetésével foglalkozó bizottság főtitkára a pénzügyminisztériumban. 1998-ban miniszter először: az európai közösségi politikák minisztere Massimo D’Alema első kormányában, majd a többi balközép („olajfa”) kormányban is: ipari és kereskedelmi miniszter D’Alema második kormányában, Giuliano Amato második kormányában. A balközép erők számára az ellenzékiség éveit, Berlusconi harmadik miniszterelnöki visszatérése után, a Letta az Európai Parlamentben tölti, képviselőként. 2007-ben átlépett a Demokrata Pártba, beválasztották a párt országos tanácsába. A balközép kormányzás visszatérése után, Romano Prodi második kormányában (2006–2008) a miniszterelnöki hivatal államtitkára. (2008-tól, Berlusconi negyedik kormányában nagybátyja, Gianni Letta kerül át a helyébe.) Enrico Letta 2008-tól egyre fontosabb ember az ellenzéki Demokrata Párt vezetésében, 2009-től miniszterelnöki kinevezéséig a főtitkár helyettese.

46 éves kora ellenére Enrico Letta felkészült, tapasztalt professzionális politikus. Nincs ugyan karizmája, mint a mai világ sok sikeres politikusának, de legalább távol áll tőle az arrogancia, a populizmus. Empatikus, bizalmat keltő ember, nem megosztó, hanem megegyezést kereső, közvetítő típusú vezető. Talán Olaszországnak most éppen ilyen miniszterelnökre van szüksége. Az olasz miniszterelnöki standardhoz képest fiatal és csak „kezdő” az ország első számú hivatalnoka tisztségben.

A Letta-kormány

A Letta-kormány nagykoalíciós kormány, amelyben a miniszterek többsége három párthoz (vagy „pártféleséghez”) tartozik: (1) a miniszterelnököt is adó balközép Demokrata Párthoz, (2) Berlusconi jobbközép Szabadság Népe pártjához (PdL) és (3) Monti (Civil Választás) centrista tömörüléséhez, továbbá még vannak a kormányban (4) pártonkívüli, technokrata miniszterek is. Olaszországban nem szokásos, kivételes az ilyen széles, más szóval nagykoalíciós kormány. Csak a második világháború végén, a fasizmus bukásának és a demokratikus Olaszország megszületésének éveiben, 1944 és 1947 között voltak a baloldalt és a jobboldalt egyaránt magába foglaló, „nemzeti egység” kormányok.

A Letta-kormányban a PD-nek kilenc, a PdL-nek öt, a Civil Választásnak három minisztere van, a technokrata miniszterek száma négy. A PD adja (a miniszterelnökön túl) az oktatás, az egyetemek és a kutatások miniszterét, a kulturális javak és a turizmus miniszterét, a fejlesztésügyi minisztert, a környezetvédelmi minisztert, a regionális ügyek, a sport és a turizmus miniszterét, az esélyegyenlőségi és ifjúságpolitikai minisztert, a parlamenttel való kapcsolatok miniszterét és a bevándorlók integrációjával foglalkozó minisztert. A PdL főembere a kormányban a miniszterelnök-helyettes és belügyminiszter Angelino Alfano, párt adja a köztársaság intézményi reformjával foglalkozó minisztert, az infrastruktúrák miniszterét, a mezőgazdasági minisztert és az egészségügyi minisztert. A Civil Választás a védelmi minisztert, a közigazgatási minisztert és az európai ügyekkel foglalkozó minisztert. Pártonkívüli, technokrata miniszter irányítja a külügyi tárcát, a gazdasági ügyeket, a szociálpolitikai minisztériumot és az igazságügyi miniszter is pártonkívüli.

A nagykoalíciós kormányokban mindenütt rendszerint több miniszterek és államtitkárok száma, mint a szokásos koalíciós kormányokban, a Letta-kormányban is. A Monti-kormánnyal való összevetésben (21:16) különösen áll ez. Ma, a takarékosság és a megszorítások időszakában azonban különösen kontrasztos az összehasonlítás.

A kormány összetételét, a miniszterek szakértelmét elfogulatlanul elemzők joggal teszik szóvá azt is, hogy a Letta-kormány minisztereinek 53 éves átlagéletkora mintegy tíz évvel kevesebb ugyan a korábbiakénál, hogy hétre nőtt a miniszter-asszonyok száma, hogy az ország történetében először kapott miniszteri tárcát fekete bőrű politikus, de mindezek inkább tűnnek eszközjellegű, a közhangulathoz igazodó változtatásoknak, mintsem a biztosítéknak a kvalifikáltabb, hatékonyabb kormányzásra való irányvételnek. A Letta-kormány startjánál az is gondot jelent, hogy a miniszterek korábban nem dolgoztak együtt, szinte alig ismerik egymást.

A kormányprogram

A miniszterelnök a képviselőházban április 29-én elmondott programbeszédében munkahelyteremtést, gazdasági növekedést és Európa-párti politikát hirdetett meg. Abból indult ki, hogy Olaszország rendkívüli történelmi pillanatot él át – kormányának

megalakulása az „utolsó lehetőség”. A gazdaság helyzete továbbra is súlyos, teljesíteni kell a 2013-as évre elfogadott költségvetést, miközben, ha nem indul be a növekedés és nem alakul ki „nemzeti összefogás”, akkor „Itália elveszik". A miniszterelnök az igazságot kimondó, komoly és hihető gazdaságpolitikát ígért. Az első intézkedések között az adóterhek egy részének csökkentését jelölte meg. Bejelentette, hogy kormánya felfüggeszti a júniusban esedékes, a Monti-kormány által tavaly bevezetett, az első lakásokra is kivetett ingatlanadót, és nem emeli meg az általános forgalmi adót sem. Adókedvezményt ígért a fiatalokat határozatlan időre szerződtető vállalatoknak és állami minimálbér bevezetését a válságban nehézségbe került gyermekes családoknak.

Célként jelölte meg a politika elvesztett hitelének visszaszerzését. Ennek jegyében egyebek mellett bejelentette, hogy a minisztereinek nem lehet többszörös fizetése, így például le kell mondaniuk képviselői juttatásaikról.

Alkotmányos reformokat illetően bejelentette a parlament létszámának csökkentését, a választási törvény módosítását, a területi közigazgatás lépcsői közül a megyék megszüntetését.

Letta hangsúlyozta, hogy kormánya számára közös Olaszország és Európa sorsa, egymástól elválaszthatatlan. „Éppen éppen Európa nélkül korlátoznánk Olaszország szuverenitását” –- hangoztatta. Rámutatott, hogy az EU legitimitása is veszélybe került polgárai szemében, „éppen akkor, amikor a legnagyobb szükség lenne rá”. Hozzátette, hogy Európa csak akkor tud kilábalni a válságból, ha nyit a polgárai felé. „Máskülönben mindannyian vesztesek leszünk, Európa északi és déli részén is" – tette hozzá. Az EU föderatív irányba (Európai Egyesült Államok) való fejlesztése mellett állt ki, a soron következő lépések között az eurózónában a bakunió megteremtésének célkitűzését emelte ki. Kiállt a megszorítások, a költségvetési szigor politikának „rugalmasabbá tétele mellett, hogy beindulhasson a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés folyamata. Bejelentette, ha bizalmat kap, a rögtön Berlinbe, Párizsba és Brüsszelbe utazik, hogy hangsúlyozza: „kormánya európai és Európa-párti”.

Letta 18 hónapra tervezi kormányának a reformprogramját, hozzátette, hogy az „az eredmények hiányában levonja majd a következtetést".

A kormányprogram tartalmazza a koalíciós pártoknak a választási kampányban hangozatott főbb ígéreteit. A miniszterelnök beszélt a tehetséges, de szegény fiatalok felkarolásáról, a nők elleni erőszak megfékezéséről, a kritikus börtönhelyzet megoldásáról is. Az eskütétele alatt történt lövöldözés kapcsán köszönetet mondott a fegyveres erőknek és a rendőrségnek, az Indiában fogva tartott olasz tengerészgyalogosok hazahozatalát ígérte. Szavait állva tapsolták meg a Demokrata Párt, a Szabadság Népe és a Monti vezette centrum képviselői. Nem tapsoltak az ellenzékbe vonult Ötcsillagos Mozgalom (M5S), a Baloldal Környezet Szabadság (SEL) és az Északi Liga törvényhozói.

A Letta-kormány a bizalmi szavazásnál képviselőházban végül is a jelen levő 623 képviselő szavazatából 453 „igen” és 153 „nem” szavazatot kapott. A szenátusban hasonló arányú támogatást kapott. A kormányra szavazott a balközép Demokrata Párt , a jobbközép Szabadság Népe és a Mario Monti vezette centrum. Nemet mondott az 5

Csillag Mozgalom (M5S), a Baloldal Környezet Szabadság (SEL), a szenátusban a jobboldali Olasz Testvérek. Az Északi Liga tartózkodott.

A kilátások

Az olaszországi eseményeket régóta figyelő elemző, amikor a Letta által meghirdetett kormányprogramot olvassa, eszébe jutnak a hajdani baloldali kereszténydemokrata miniszterelnökök programjai. Azok is tele voltak jó szándékkal és szép célkitűzésekkel, jól fogalmazottak, reménykeltőek és ígéretesek voltak. Aztán …

A Letta-kormány megalakulása kapcsán a szokásosnál is több a kérdőjel a részleteket illetően is, és még inkább a kilátásokra vonatkozóan.

A rendkívül súlyos olaszországi válságban a nagykoalíciós kormány megalakulása mindenképpen eredmény, mert végre legalább van kormánya az országnak. Igaz, szemlátomást rendkívül törékeny kormány ez. Hiszen a Szabadság Népe párt továbbra is Berlusconi „saját” pártja, a Lovag személyesen nem tagja ugyan a kormánynak, de ő uralja a párt politikáját. A Demokrata Párt pedig régóta identitászavarokkal küszködik, főtitkára, Bersani lemondott, őszi kongresszusáig várhatóan csak átmeneti vezetőt választ.

A két nagy párt majdnem két évtizeden át „nem normálisan” viszonyult egymáshoz: a dialektika helyett állandósult, merev szembenállás jellemezte a viszonyukat, így a második köztársaságban sem alakult ki normális váltógazdálkodás a kormányzásban.

A Letta-kormány megalakulásával a nagykoalíció leginkább valamiféle fegyverszünet félének tűnik, ami nagyon könnyen felborulhat, amint valamelyik félnél előtérbe kerül a pártönzés, vagy ha a kormány nem tud kézzel fogható eredményeket felmutatni.

(2013. május 1.)